

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

- Aan: Zie verzendlijst

Telefoon 070 - 318 81 88
Telex 32374 KYDER

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
Onderwerp CVIN-bijdrage		DIS/91/153/1521	21 maart 1991

1. Als bijlage bied ik U aan de additionele MID-bijdrage ten behoeve van de CVIN-vergadering van 21 maart zoals aangekondigd in CVIN-bijdrage behorende bij brief MID nr. DIS/91/153/1378 d.d. 14 maart 1991.
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Het Hoofd Militaire Inlichtingendienst,
voor deze
het Hoofd Bureau Inlichtingen

Bijlagen één
Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 318 67 36

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

BIJLAGE, behorend bij brief MID
nr. DIS/91/153/1571
d.d. 21 maart 1991

ADDITIONELE CVIN-BIJDRAGE VAN DE MILITAIRE INLICHTINGDIENST

B. JOEGOSLAVIË: ACTUELE MILITAIR/POLITIEKE SITUATIE

Hoewel de politieke situatie nog gespannen blijft, is de situatie in Belgrado en Joegoslavië als geheel momenteel rustig. Evenmin is er sprake van verhoogde militaire activiteiten in de Joegoslavische hoofdstad. De legerleiding heeft verklaard niet te zullen ingrijpen tenzij zich bepaalde ontwikkelingen voordoen. Door de Servische oppositie aangekondigde demonstraties zijn uitgesteld. De voorzitter en vertegenwoordiger van Servië in het federale presidium, die aanvankelijk was uitgetreden, is weer teruggekeerd.

De naar aanleiding van de ongeregelde heden in Servië ontstane crisis in de federale leiding duurt echter voort. Op 13 maart heeft de meerderheid van het federale presidium, bestaande uit vertegenwoordigers van alle acht Joegoslavische deelstaten en onder meer fungerend als opperbevelhebber van de strijdkrachten (JNA), ten tweede male geweigerd het verzoek van militaire leiders te honoreren om de noodtoestand af te kondigen en daardoor de JNA uitgebreide bevoegdheden te geven om de orde en rust in het land te herstellen. Als gevolg hiervan had de Servische vertegenwoordiger en tevens voorzitter van het presidium, Jovic, zijn plaats in het presidium opgegeven. Ook andere presidiumleden die zich qua politieke opstelling op Servië oriënteren, te weten de vertegenwoordigers van Montenegro en Vojvodina, hadden het presidium verlaten.

Hoewel de Joegoslavische Grondwet niet in een dergelijke situatie voorziet, is toen door de overblijvende leden van het presidium, te weten de vertegenwoordigers van Slovenië, Kroatië, Bosnië-Herzegovina, Kosovo en Macedonië, besloten de Kroatische vertegenwoordiger Mesic, die Jovic krachtens het in Joegoslavië gehanteerde roulatieschema per 15 mei zou zijn opgevolgd, als waarnemend voorzitter te laten fungeren. Het Servische parlement heeft besloten de vertegenwoordiger van Kosovo in het presidium terug te trekken en tegelijkertijd de zetel van Kosovo in dit staatsorgaan op te heffen.

Het waarschijnlijk gecoördineerde optreden van Jovic als voorzitter van het federale presidium en de Servische president Milosevic heeft, naar moet worden aangenomen, tot doel gehad de weg vrij te maken voor een ingrijpen van de JNA tegen zowel de nationalistische regeringen in Slovenië en Kroatië als de niet-communistische oppositie in Servië. De Servische opstelling lijkt er op gericht verdere besluitvorming op het hoogste federale niveau onmogelijk te maken en daarmee de strijdkrachten een directe aanleiding te geven in te grijpen om de impasse te doorbreken. Vermoedelijk hopen de pro-Servische krachten dat, nu de pogingen mislukt zijn om het presidium ertoe te brengen de noodtoestand af te kondigen, de politieke top van de JNA op eigen gezag tot een militaire interventie zal overgaan. Het feit dat de Servische minderheid in een Servische enclave in Kroatië zich inmiddels onafhankelijk heeft verklaard, moet eveneens in dit licht worden gezien. Dit besluit is er zonder twijfel op gericht de Kroatische regering te provoceren tot tegenmaatregelen, die vervolgens tot botsingen in deze enclave met Servische militanten en - als reactie hierop - tot een interventie van militaire zijde aanleiding zouden kunnen geven.

- Er bestaan echter -

CONFIDENTIEEL

Er bestaan echter grote twijfels of binnen de legerleiding overeenstemming bestaat over een eventueel militair ingrijpen. Hoewel klaarblijkelijk momenteel alle opties open worden gehouden -in kazernes in de wijde omgeving van Belgrado is sprake van verhoogde activiteit-, is onlangs in het regeringsblad Borba onthuld dat er over de mogelijkheid van een militaire interventie een fundamenteel verschil van mening bestaat tussen de CGS, gen Adzic, enerzijds en Minister van Defensie gen Kadujevic en zijn (Sloveense) plaatsvervanger adm Brovet, anderzijds. Naar verluidt zou Adzic tijdens de presidiumzittingen van de afgelopen week als enige militair de inzet van JNA-eenheden hebben bepleit teneinde de rust in het land te herstellen. Met name Kadujevic, hoewel ook van etnisch Servische afkomst, zou zich tegen het gebruik van geweld hebben gekeerd. Kadujevic zou onlangs expliciet verzekerd hebben dat er geen plannen worden ontwikkeld voor een militaire staatsgreep in Joegoslavië en een dergelijke staatsgreep ook nooit zou worden uitgevoerd zolang hij Minister was. Als reden voor deze houding van Kadujevic zou, naast bezwaren tegen een intern optreden van de JNA (kans op burgeroorlog, gevaar op het uiteenvallen van de JNA langs etnische of politieke lijnen) ook de internationale situatie een rol kunnen spelen. Verschillende westerse landen hebben al verzekerd dat zij hun economische hulpverlening aan Joegoslavië zullen staken indien de huidige crisis met militair geweld zal worden aangepakt. Gezien de rampzalige economische situatie van het land zal dit argument zeker een belangrijke rol spelen in de overwegingen van de legerleiding.

Inmiddels heeft de JNA-leiding dinsdag j.l. in een verklaring gezegd dat het leger zich niet zal mengen in de politieke crisis. Echter tevens werd verklaard dat geen wijzigingen in de grenzen van Joegoslavië zullen worden toegestaan behalve als dit gebeurt in overleg met alle partijen en in overeenstemming met de grondwet. Ook zal het leger geen gewapende etnische conflicten tolereren. Tenslotte eiste de legerleiding dat dienstplichtige recruten in Slovenië en Kroatië zich weer aanmelden bij het federale leger en dat betalingen aan de federale regering door de republieken wordt hervat. Slovenië heeft echter al geweigerd de burgermilitie onder bevel van de generale staf te stellen en dienstplichtigen te leveren voor het federale leger.

Op aandrang van het Servische parlement heeft Jovic woensdag j.l. verklaard zijn zetel in het Federale Presidium weer in te nemen. Ook de vertegenwoordigers van Montenegro en Vojvodina nemen weer deel. De positie van de vertegenwoordiger van Kosovo is nog onduidelijk. Het Presidium zou op donderdag 21 maart weer in vergadering bijeenkomen.

Hoewel door deze recente ontwikkelingen de directe dreiging van een militair ingrijpen enigszins is afgenomen, is als gevolg van de toch nog voortdurende etnische en politieke spanningen en vanwege het Sloveens/Kroatische streven naar volledige afscheiding uit het Joegoslavische staatsverband dit voorjaar en door de zeer grote problemen om door middel van overleg in het federale presidium een akkoord tussen de deelrepublieken te bereiken over een fundamentele herziening van de staatkundige verhoudingen, de mogelijkheid van een militair ingrijpen nog niet uitgesloten. Ook het feit dat de huidige politieke crisis heeft bijgedragen tot een verdere verslechtering van de economische situatie en ook de financiering van de JNA al op korte termijn ernstig in gevaar dreigt te komen, draagt daarmede toe bij.

- C. SOVJET UNIE -

C. SOVJET UNIE: BINNENLANDSE POLITIEKE ONTWIKKELINGEN

Bij het op 17 maart gehouden referendum over de toekomst van de Sovjet Unie heeft in de 9 republieken waar het referendum niet werd geboycot circa 80% van de geregistreeerde kiezers haar stem uitgebracht. Volgens de officiële uitslag heeft een ruime meerderheid van 76% zich vóór het behoud van de unie als federatie van soevereine, gelijkberechtigde republieken uitgesproken. Rekening houdend met de opkomstcijfers heeft volgens parlamentsvoorzitter Lukyanov 58% van de kiesgerechtigden ten gunste van het behoud van de Unie gestemd en is dit resultaat bindend voor de gehele Sovjet Unie.

Zowel de opkomstcijfers als de resultaten liepen regionaal sterk uiteen. Met name de 5 in economisch opzicht sterk van de unie afhankelijke centraal-aziatische republieken gaven zowel een hoge opkomst (88-98%) als een hoog percentage voorstemmers te zien. Daarentegen waren de opkomstcijfers in de grote steden doorgaans veel lager en was in veel gevallen slechts de helft (Moskou : 50,01%) of een minderheid van de kiezers (Kiev: 44% ; Sverdlovsk: 34% ; Lvov: 24%) vóór het behoud van de unie.

Bovendien was geen sprake van een uniforme vraagstelling. Zowel op republieks- als plaatselijk niveau waren vragen toegevoegd of was de formulering van de kernvraag gewijzigd. Het "ja" van de kiezers betekent daarom niet overal hetzelfde. Zo sprak de Oekraïne zich met ca.70% uit vóór het behoud van de unie, maar stemde tegelijkertijd ca.83% voor een grotere soevereiniteit van de republiek. In de Russische Federatie, de grootste Sovjet republiek met ruim de helft van de bevolking, was het aantal voorstanders van rechtstreekse verkiezing van de president -waarvan met name de Russische president Yeltsin een krachtig voorstander is- aanzienlijk groter dan het aantal voorstanders van het behoud van de unie.

Hoewel de resultaten derhalve geen eenduidig beeld geven, hebben de centrale autoriteiten in Moskou in een voorlopige reactie gesteld de uitslag van het referendum als een succes te beschouwen, omdat de kiezers zich vóór het behoud van de eenheid hebben uitgesproken. Tegelijkertijd werd echter erkend dat de uitslag tevens een signaal geeft dat slechts weinigen "een machtige Sovjet Unie willen zien", d.w.z. dat de bevoegheden van de centrale autoriteiten zouden moeten worden beperkt. Met name dit laatste is koren op de molen van Yeltsin, wiens positie door de grote meerderheid in de Russische Federatie vóór een gekozen president lijkt te zijn versterkt.

Omdat de resultaten van het referendum door zowel Gorbachev c.s. als diens tegenstanders als een succes kunnen worden uitgelegd, zal het referendum de huidige politieke impasse in de Sovjet Unie eerder versterken dan oplossen. Het lijkt onvermijdelijk dat door het resultaat van het referendum het verdere overleg over het ontwerp-unieverdrag, dat de betrekkingen tussen de centrale autoriteiten en de republieken en de republieken onderling moet regelen, onder grotere druk zal komen te staan, doordat de centrale autoriteiten en de republieken hieraan een verschillende uitleg geven. Het is hoe dan ook onwaarschijnlijk dat eventuele concessies voldoende tegemoet zullen komen aan die republieken die volledige onafhankelijkheid nastreven, in het bijzonder de drie Bal-tische republieken.

Zoals bekend is Gorbachev een krachtig voorstander van het behoud van de eenheid van de Sovjet Unie. Gelet op het feit dat enkele vooraanstaande militairen (plv.ministers van defensie) aan de vooravond van het referendum duidelijk

- hebben gemaakt dat -

hebben gemaakt dat zij eigen bevoegdheden van de republieken op defensiegebied en de opsplitsing van het Sovjet leger over de republieken onaanvaardbaar achten, alsmede het feit dat Gorbachev zich de laatste tijd steeds afhankelijker

van conservatieve stromingen in de strijdkrachten, de veiligheidsdiensten en de communistische partij opstelt, is het twijfelachtig of Gorbachev op veiligheidspolitiek gebied tot verdere concessies bereid en in staat is. Waarschijnlijk zullen de referendum-resultaten zullen dan ook niet leiden tot een doorbraak in de binnenlandse politieke crisis-situatie.

Verzendlijst behorende bij brief nr. DIS/91/153/1521 d.d. 21 maart 1991

<u>Aan:</u>	<u>Exemplaar nr.:</u>
Voorzitter CVIN	1
Hoofd BVD	2
Hoofd IDB	3
BuZa/DAV	4
BuZa/AMAD t.a.v.	5
Plv. Hoofd MID/KM	6
Plv. Hoofd MID/KL	7
Plv. Hoofd MID/KLu	8
<u>Intern:</u>	
H/MID	9
HSI/MID	10
HBI/MID	11
SV/CI/MID	12
Bureau Inl/MID	13 t/m 16
MID-Archief	17